

tatott életút esetében nem ragadható meg az a pont, amikor biztonsággal kijelenthető, hogy itt csúszott ki Vidra kezéből az irányítás. A műnek és vele az értelmezésnek ez a nyitottsága a befogadói folyamatot teszi izgalmassá, egyértelműsítve, hogy az okozatnak olykor nincs oka, a kérdésre sokszor nincs felelet.

Az alkotói műgond jele, ahogyan szőttest varr Kerékgyártó a szövegből. Történetszálak húzódnak át, ismétlődnek és variálódnak az elbeszélések során. A nyitófejezet halottszemléjének apró részlete az a Vidra jobb combján talált heg, amelynek *A veronai illata* elbeszélés zárójelenetének bicskaszúrása adja a magyarázatát. Összeér az *Egynapos meló* és az *Éjjeli szolgálat* cselekménye, amikor kiderül, hogy a verőlegénynek szegődött Vidra azért sántít, mert egy privatizációs ügylet után agyba-főbe verték. Egy tengeri nyaralás (Rügen) furcsa emléke kétszer is visszatér. Előbb a *Reggeli Látogatóban*, majd *A kis Rambóban*. Az anyja felakasztott kutyájáról (*Dodi és Cicus*) eszébe jut az a katonaként átélt tragédia, amikor egy öngyilkos tisztet (*Akasztott ember*) kellett levágnia a zsinegről. Ezért és ettől is több a *Rükverc*, mint elbeszélések hermetikusan elzárt egymásutánja, aminek az is következménye, hogy valamilyen nagyobb szövegegység felé mutat. Befogadói értelmezés kérdése, hogy ezt a novellafüzérben (esetleg a novellaciklusban) vagy a regényben gondoljuk megtalálni.

„Ezt a könyvet rosszkedvvel írtam” – mondta el a szerző az új prózakötetéről. A mondat állapothatározója számomra ontológiai értelmű, ami ellen aligha tiltakozna a korábban filozófiát oktató Kerékgyártó István. (*Kalligram*)

BOD PÉTER

A rémüldözés könyve

SZABÓ RÓBERT CSABA: FEKETE DACIA

Bár a nemzetközi lektúrirodalom történeti kontextusából származtatható leginkább az erdélyiség és a rémtörténet párosításának ajánlata, Szabó Róbert Csaba kezén mindez roppant szerencsésen és elegánsan alakul a magyar irodalom különféle szöveg hagyományait fel- és egybenyitó szépirodalommal. A történet-szervezés letisztultsága mellett a nyelvhasználat üdítő invenciózussága a kötet mind a tizenhat tételében feszültséggel teli, a lektúrral érintkező, de attól mégiscsak távol maradó, az olvasó intelligenciáját tiszteletben tartó és egyértelműen esztétikai kvalitással bíró megszólalásmódot eredményez. Pedig éppen elég széles csapást járnak be a kötet különféle elbeszélői a történetek megtalálása és konstruálása érdekében ahhoz, hogy elvétsék a lépést a pengeélen való egyensúlyozásban (ti. időnként ilyen merészsegekre is vállalkoznak e kötet írásai) – mégsem vétik el soha. És még ha a *rémítés* csak díszlet is, a történettel a szerző nem viccel: az olvasó biztonságban érezheti magát a szövegekben, hiszen bár feloldást nem nyernek mindenhol a valóságanalóg(nak látszó) elemekkel körülbástyázott, *valószerűen* hangzó rejtélyek, azért a történetmondás lendülete sohasem törik meg. Ha egyetlen még rejtélyesebb és feloldhatatlanabb mozzanattal is, de mindig lezárulnak az események,

semmi sem marad félbe. Minden különösebb teketóriázás nélkül, az iróniát mélyebb nyelvhasználati jellemzői körébe vonva játszik az elbeszélő egy(-két) irodalmi zsáner sémaalakzataival, ám több esetben – az antikrimi mintájára – meggondolandó lehet az antirém-történet emlegetése is akár e szövegekkel kapcsolatban, hiszen provokálják, sőt kikezdi ezt a bizonyos sémát nemegyszer.

A kötet tizenhat tételének központi eseménye a rejtély, a titok, méghozzá a krimi, a gótikus rémtörténet vagy akár az (urban) fantasy-irodalom díszleteinek jó érzékkel megválogatott és időnként kifordított nyelvi-, tárgyi- és gondolkodásbéli rekvizitumai között. Többnyire tradicionális elbeszélői magatartások érvényesülnek az impozáns kötetben, amelyek helyenkénti rigorózságát rendre kikezdi a rejtély irányában fenntartott érdekeltség, így kerülnek elhallgatások, kihagyások, szándékosan üresen hagyott helyek az elbeszélések szövetébe. Ehhez a hatásmechanizmushoz hasonló, amikor a fegyelmezett elbeszélői szólam, a gondosan megválasztott szóhasználat (melynek időnként „korjellemező” vetülete is tapasztalható) jócskán megtámogatva, a részletgazdagsággal, a (látszólag) minél teljesebb pontossággal törekszik a hitelesség látszatának fenntartására, de ez az igyekezet az irónia jele is lehet, amennyiben a zsáner(ek) sémáinak reflektált beláttatása azonnal kételyt ébreszt az olvasóban – aki vélhetően nem feltétlen a zsáner(ek) felől érkezik, így eleve él a gyanúperrel, hogy valami másról lesz itt szó. Szerencsére azt az elvárást is provokálja egyik-másik darab, amely a zsánertől való elszakadásra irányul.

A történetek többsége Erdélyben játszódik, de vannak olyanok is, melyek Románia más tájaira vezetnek (az *Éjszakai horgászat* például a Duna-deltába). Jónéhány szövegben a helyszín maga is alkotó, alakító tényező, mint például a Szebenben játszódó két história esetében, melyek ráadásul még össze is függenek félig-meddig egymással, így egy nagyobb narratíva lehetőségét is felvetik. És bár az a nagyobb narratíva nem ebben a könyvben bontakozik ki, e két tétel együtt is, külön-külön is emlékezetes darabja a gyűjteménynek, ráadásul arra is példát mutat, hogy nem feltétlen kap léket az olvasó (akár esztétikai, akár csak szigorúan önmagáért való) szórakozása, ha feloldás nélkül, a várakozást felcsigázva és „lógva hagyva” ér véget a történet – csattanóként újabb rejtélyt villantva fel megfejtés helyett. Máshol viszont minden rejtély tisztázódik – „megnyugtatótan”. Mint például a címbeli fekete Dacia rejtélye a *Lelkiismeretünk bekötőútjain* című remek darabban. Már-már Sherlock Holmes-i rejtély-megoldás viszony bomlik itt ki (hiszen ha jól tévedek, Doyle darabjaiban tűnik irracionálisnak a rejtély, hogy aztán minden esetben racionális magyarázatot nyerjen, vagyis nem a nyomozásra vagy a nyomozókra utalnék ehelyütt), fekete falusi tragikomédia bőrébe bújtatva. Ráadásul ebben az esetben a hagyományosan realista eszközkészlettel dolgozó zsánerek azzal a jellegzetességével is találkozunk, mely a közelmúlt történelmét jelentésképző pozícióba helyezve szövi bele a mesébe – vagyis egyáltalán nem pusztán díszlet a romániai forradalom. Hasonlóképp a fantasztikus rémtörténet lehetőségeit villantja fel *Az emeleti szobák lakói* is, amely ugyanígy válik a végére valóságos, megintcsak a történelem tényeivel akár igazolható rémtörténetté. Nem díszlet a táj és a történelem – mint ahogy Jo Nesbo *Vörösbegyében* sem díszlet a második világháborús norvég részvétel, hogy most csak nagyon kommersz példát mondjak a közelmúlt-

ból és ne ássak mélyebbre, jóllehet annyiból nem találó a példa, hogy Szabó Róbert Csaba könyvében úgy különben semmi sincs, ami épp erre a szövegre utalhat, bár Norvégia éppen említődik újfent hitelesítő aktualitásképp, hiszen a *Ruba Mihály ajándéka* pont a tömeggyilkossággal indít.

Utal ugyanakkor a kötet jónéhány világirodalmi példára jó ütemben, kellően szórakoztatóan és persze csalafintán. A kötetzáró *Stein József és testvérei* címéből természetesen kihallani Thomas Mann mítoszregényét, a novella mégis inkább a Frankenstein-történetet idézi – mint ahogy *Az ördög Kolozsváron* se annyira a cím által implikált *Mester és Margarita* kontextusában helyezhető el, a kötetnyitó *A rettenetes víz urai* meg éppen García Márquez novelláját, *A világ legszebb vízbulláját* citálja valamelyest. Utóbbiról el kell mondanom, ha valahol is kételkedtem a kötetben, akkor épp ennél a szövegnél: nem biztos, hogy jó választás volt az elejére helyezni a gyűjteménynek. Sőt, biztos, hogy nem volt szerencsés, hiszen ennél csak jobb tempójú (és egyáltalán: csak jobb) szövegek találhatók benne. És persze az irodalomtörténeti párhuzamok sorában említhetőek még a gótikus horror/rémtörténet/krimi műfaj klasszikusai is, bár többségük talán csak érintőlegesen, a műfaji evidenciák okán keveredik ide: Lovecraft, Poe, Conan Doyle és persze nem elfelejtendő a Sárközy Bence, vagyis épp a *Fekete Daciát* közrebocsátó Libri-vezető által pár éve szerkesztett remek antológia, a *Düledé palota* megannyi szerzője sem.

Valóság és fikció határainak elmosását, a tisztázó kérdések megválaszolásának olykori megkerülését persze úgyis érthetjük, hogy a könyv újra fölveti a valóság elbeszélhetetlenségének problémáját, vagy inkább annak elfogadhatatlanságáról beszél, hiszen a racionális magyarázatok majdnem minden szöveg esetében rendelkezésre állnak – csak éppen a szövegek (el)beszélői nem fogadják el azokat, illetőleg egyáltalán nem vesznek róluk tudomást. Lendületesen alkalmazza a szerző a narrátorok pozíciójának folyamatos mozgását, (nem túl gyakori) archaizálásai még éppen jó érzékkel állnak meg annál a határnál, amely a szórakoztatást elválasztja az erőltetettségtől. Megannyi finom posztmodern játék olvasódik a kötet oldalain, s bár főntebb már jeleztem, hogy nagyobb narratíva nem bontakozik ki a tételekből, mégiscsak lehet egységként tekinteni a kötetre, hiszen mindegyik darabjában ott munkál a műfaj lehetőségeivel való együttalkotás. Ha nem is merném azt mondani, hogy minden lehetőséget kiaknázott a szerző, kétségtelenül bőséges és gazdag ez az anyag.

A kiadás körülményei megintcsak roppant szerencsések. A könyv szép, a szerző gyűjtéséből származó képanyag szintén ügyes húzás – még a rafinált olvasót is gondolkodóba ejti a szövegekben működő fikcionáló aktusok természetéről, nem különben azt a mindentudó érzést is megadja, hogy a szövegek bölcsőjénél járunk egyik-másik esetben. Javára vált a kötetnek, hogy lehetőséget adott ezek szerepeltetésére a kiadó. Mindazonáltal a lényeg mégiscsak a szövegeken van – és pusztán csak azok alapján is nyugodtan le lehet szögezni, hogy nagyon emlékezetes, izgalmas novellák gyűjteménye Szabó Róbert Csaba negyedik kötete, amelynek talán nem is annyira a rémítés a fő vállalása, de hogy a történetei izgalmasak, beszédmódja pedig egész egyszerűen beszippantja az olvasót ezekbe a darabokba, az vitathatatlan. (*Libri*)